

La detecció de dos components cancerígens en l'aire del Camp de Tarragona ha engegat les alarmes. La plataforma Cel Net apunta com a responsable a la indústria petroquímica, motor econòmic de la zona. Els ajuntaments al voltant del Polígon Nord s'han mobilitzat per saber-ne més, mentre la Generalitat anuncia controls més estrictes i la indústria demana asseure's a parlar amb la plataforma cívica.

Tarragona: la inquietud és en l'aire

Qui no haja estat mai pels voltants de Tarragona quedarà corprès pel seguit d'erectes fumerals, dipòsits gegantins i canonades metàl·liques que s'estén sobre el territori com un escenari d'aires futuristes. Al voltant d'aquesta ciutat que en temps dels romans fou capital de la Hispania Citerior, s'alça el pol petroquímic més important del sud d'Europa. La indústria es reparteix en dues àrees que ací tothom coneix com Polígon Sud i Polígon Nord, dos indrets que a aquestes alçades formen part de l'imaginari col·lectiu de la gent que viu en aquesta part del país. Des que l'any 1975 els responsables de Repsol decidiren ubicar ací una refineria i dos *crackers* d'etilè, la taca d'empreses petroquímiques no ha parat d'escampar-se.

Avui ací hi ha Repsol, però també més empreses de ben conegudes com BASF, Bayer o Ercros. A hores d'ara, l'Associació Empresarial Química de Tarragona (AEQT) és constituïda per més d'una trentena d'empreses, entre les quals algunes multinacionals ben potents. Tarragona aglutina el 25% de la indústria petroquímica de l'Estat espanyol i el 50% de Catalunya. "Som un agent econòmic de primera magnitud que genera progrés en el territori", recalquen des d'aquesta organització. I aporten xifres que corroboren aquesta afirmació: generen 10.000 llocs directes d'ocupació "estable i qualificada", reblen, a més de 30.000 llocs de treball induït.

Les factories de Tarragona són majoritàriament de química de base, és a dir, transformadores de matèries primeres. D'aquí ixen milers de milions de litres

de la benzina amb què alimentem els nostres vehicles, però també molts altres components de noms recargolats que es fan servir en processos productius d'altres indústries. De tot això alguns en diuen indústries brutes, perquè s'utilitzen productes perillosos i que, sense un tractament adequat, poden resultar nocius per a la salut humana. Al Baix i Alt Camp i el Tarragonès, però, la majoria de veïns s'han acostumat a conviure amb unes plantes que molts preferirien tenir lluny de casa seua. Les males olors, que en temps passat foren un problema recurrent, han estat normalitzades com a contrapartides menors a la vista dels beneficis econòmics que aquesta concentració industrial ha generat al llarg de les últimes quatre dècades.

Fum negre. Tanmateix, un informe realitzat pel Laboratori del Centre de Medi Ambient (LCMA) de la Universitat Politècnica de Catalunya (UPC) ha encès totes les alarmes. Allà es posa de manifest que l'aire que es respira als municipis que hi ha al voltant del Polígon Nord conté concentracions d'un compost anomenat 1,3 butadiè superiors als criteris de qualitat de l'aire que hi ha a nivell internacional. I l'1,3 butadiè és un compost que

provoca càncer. "Si jo visquera a la zona, em preocuparia", diu Francesc Xavier Roca, que és responsable de l'estudi. Durant els onze mesos en què Roca i el seu equip van testar l'aire del Camp de Tarragona, van registrar fins a 17 episodis de superació d'1,3 butadiè repartits entre els municipis de Constantí, el Morell, Perafort, Puigdel·lí i Vilallonga del Camp. A més, en el cas de Constantí, també s'hi van detectar 12 episodis de superació de benzè. "Respirem un aire que no és potable", lamenta Pere Guinovart, que és alcalde del Morell. Al Polígon Nord només dues empreses treballen amb aquest component: una és la Dow Chemical Company; l'altra, Repsol.

Els resultats d'aquest estudi han generat preocupació entre una part dels veïns i han provocat la reacció tant de la indústria com de la Generalitat de Catalunya. Fins ara cap estudi previ ni cap punt de mesurament de la Xarxa de Vigilància i Previsió de la Contaminació Atmosfèrica de Catalunya (XVPCA) no havia detectat la presència excessiva de l'1,3 butadiè. "Estem parlant d'un component que provoca càncer, es tracta d'un assumpte molt seriós", es lamenta Josep Maria Torres, que és veí del Morell, a més de membre de Cel Net, una plataforma ciutadana que ha impulsat, amb el suport econòmic dels ajuntaments de Constantí, el Morell, Perafort-Puigdel·lí i Vilallonga del Camp, l'informe que ara ha tret els colors al sector. El diputat Marc Sanglas, d'ERC, ha cursat una petició perquè el Parlament de Catalunya pose en marxa una taula específica sobre qualitat de l'aire al Camp de Tarragona.

"Hem estat condemnats a un setge informatiu", critiquen des de Cel Net

Espietes de flaires

Pablo Ramos i Patricia Pindado, membres del CTQC i responsables del programa. Pindado duu a les mans el 'nas electrònic' que s'utilitza quan hi ha un episodi repetit de males olors. En 2014 aquest aparell només es va haver d'utilitzar en una ocasió.

De vòmit, de *snack*, de fem... són algunes de les olors que durant anys van inquietar els veïns que vivien al voltant dels polígons sud i nord. L'alta concentració d'indústries brutes, junt amb l'existència del port, de la incineradora de residus urbans al polígon de Riuclar (entre Constantí i Tarragona) i l'activitat agrícola provocaven episodis recurrents de pudor a Tarragona i els municipis adjacents. “Quan es tractava de casos aïllats, la gent no es preocupava, però quan eren olors molt fortes i persistents, telefonaven al 112. Més que molestar-los, a la gent li generava por”, explica Pablo Ramos, membre del Centre Tecnològic de la Química de Catalunya (CTQC). Els casos de pudor es van fer especialment intensos l'any 2009 –amb mesos en què van arribar a registrar-se 250 telefonades al 112– i les autoritats i les empreses van reaccionar. Van posar el tema a les mans del CTQC. La finalitat era detectar i mesurar les flaires amb un mínim rigor científic amb l'objectiu últim de generar un “mapa dinàmic de les molèsties ciutadanes”. D'aquesta manera, i amb l'experiència prèvia d'un projecte pilot que ja funcionava al municipi d'Alcover, es va posar en marxa un programa consistent a bastir una xarxa de detectors d'olors dispersa sobre el territori. I com que no hi ha aparell al món més sensible a les pudors que el nas humà, la xarxa la formen homes i dones que viuen al Camp de Tarragona. La xarxa va començar amb 50 informadors que apuntaven les males olors en una plantilla; però s'ha ampliat fins als 150 que des de gener de 2014 disposen d'una aplicació mòbil, Nasapp, que permet seguir al minut les olors ressenyades per aquests deladors de flaires. “L'objectiu últim és que hi haja *feedback* entre la població i les empreses i evitar en la mesura del possible les molèsties per als ciutadans”, explica Pablo Ramos. Aquest programa és finançat per les empreses petroquímiques, el Port de Tarragona i els ajuntaments implicats.

Verí invisible. Entre els consistoris que han contribuït econòmicament a l'estudi hi ha el del Morell, a tocar del Polígon Nord. El municipi compta amb prop de 3.400 habitants i té una taxa d'atur del 20%, segons les dades de l'Idescat. La indústria petroquímica, ací, és percebuda com una font de dinamisme econòmic. Un de cada tres

llocs de treball en els municipis amb indústria química tenen relació amb el sector, segons publicava el passat desembre el *Diari de Tarragona*. A més, engreixa les arques municipals per la via dels impostos. El poble compta enguany amb un pressupost de 5,5 milions d'euros, segons explica el seu alcalde. El del poble veí, la Po-

bla de Malfumet –que no té ni 3.000 habitants–, arriba als 10 milions. “La indústria química dóna estabilitat laboral”, admet Pere Guinovart, batlle del Morell. “Això, però, no impedeix que ens preocupem per l'impacte que aquestes activitats tenen sobre la salut de la població”, explica per tal de justificar la participació del seu ajuntament en l'estudi de la UPC que ha promogut Cel Net.

És ací, a Morell, on viuen la major part dels qui formen part d'aquest col·lectiu ciutadà que fins la publicació de l'estudi havia sobreviscut entre la indiferència dels seus veïns. La plataforma va nàixer fa una dècada per la preocupació d'uns quants per la concentració d'indústries brutes i la contaminació que se'n derivava. El seu fundador va morir fa uns anys a causa d'un càncer, però un grup de joves en va agafar el testimoni. “El complex ha aportat riquesa i creixement econòmic a la zona –admet Josep Maria Torres, el portaveu– però això no impedeix que hàgem d'estar vigilants”. Des de Cel Net es considera que fins ara els controls que ha fet la Generalitat i les millores tecnològiques implementades per les empreses no són garantia suficient, raó que els ha dut a encarregar l'estudi alternatiu a la Universitat Politècnica de Catalunya. “Durant molt de temps s'ha condemnat la zona a un setge informatiu –critiquen–. El silenci, la manipulació i l'evasió de responsabilitats han estat la resposta que s'ha donat des de les institucions públiques i les mateixes empreses davant les contínues agressions contaminants de la indústria a la població i el territori. La informació amb relació als episodis de contaminació produïts per les empreses del complex petroquímic, i la seua posterior difusió, no han estat mai a l'abast de la població”. Des de la indústria neguen que això haja estat així i asseguren que la seua filosofia implica “ser transparents al màxim” perquè ens és d'interès mutu “tindre un bon veïnatge”.

Pere Guinovart, que és batlle del Morell de fa 24 anys, ho explica d'una manera més matisada; però, com Torres, està segur que “l'aire que respirem no és potable”: “Durant molt de temps la ciutadania no ha tingut la confiança suficient en els mesuradors de la Ge-

neralitat”, diu. I afegeix que el fet que les dades sobre benzè desaparegueren de la web de la XVPCA “ha contribuït a la inquietud”. Des de la Generalitat admeten que les dades no han estat publicades durant quasi un any perquè s’ha fet la transició des d’una aplicació manual a una d’automàtica, la qual cosa ha retardat la publicació dels registres, que ara ja es poden visitar a la web.

El ben cert és que la legislació actualment vigent no obliga les administracions a mesurar les concentracions d’1,3 buterià, la qual cosa duu a Cel Net a pensar que aquest ha estat un contaminant invisible per als mesuradors que la Generalitat té esparsos pel territori. Francesc Xavier Roca, autor de l’informe de la UPC, considera que els controls sobre la qualitat de l’atmosfera que fa la Generalitat en aquesta zona del territori són “insuficients”. “Els mesuraments automàtics de la xarxa de la Generalitat només detecten contaminants primaris. Hi ha un ampli espectre de contaminants que no es monitoritzen perquè la legislació no ho obliga, a pesar que són perillosos”. Roca, com la plataforma Cel Net i l’alcalde del Morell, considera que en “zones amb concentracions industrials com les de Tarragona” caldria “activar controls específics”.

Vent de canvi? De moment, tant la Generalitat com la indústria s’han sentit preocupades per la presència a l’atmosfera de l’1,3 buterià detectada per l’informe de la UPC. “Fa cinc anys ningú no parlava de la qualitat de l’aire que respirem, almenys ara hem aconseguit que el tema siga damunt de la taula i els agents implicats moguen fitxa”, diu Torres. Els responsables de Repsol ja han demanat al col·lectiu Cel Net una reunió per saber més sobre l’estudi i contribuir a l’entesa, segons expliquen des de la multinacional. Fonts de Repsol expliquen que, efectivament, en les seues plantes del Polígon Nord es treballa amb aquest component però que els controls que ells fan sobre els treballadors sempre donen resultats molt per sota del líndar que marca la legislació laboral. “Som molt estrictes en el compliment de la normativa, però a més prenem mesures extra més exigents que la ma-

Dalt, Josep Maria Torres, membre de la plataforma ciutadana Cel Net. Baix, Pere Guinovart, alcalde durant 24 anys del Morell.

teixa legislació”, expliquen. Des de la Generalitat, per la seua banda, també s’han mobilitzat, segons expliquen al EL TEMPS fonts del Departament de Territori i Medi Ambient. Al llarg del primer semestre d’aquest any s’analitzarà quin és el mètode més adient per avaluar l’1,3 buterià —que fins ara no es mesurava—, es buscaran les ubicacions més idònies per a la seua determinació i s’iniciaran les actuacions necessàries per a la implantació d’uns sistemes de mesurament que haurien d’entrar en funcionament el segon semestre d’aquest mateix any. A més, també hi ha prevista la creació de la Taula de la Sostenibilitat Ambiental del Camp de Tarragona, on seran

presentes Generalitat, ajuntaments, universitats, representants de l’AEQT i de la societat civil.

Però mentre totes aquestes iniciatives prenen cos, Cel Net està determinat a iniciar una segona fase de l’estudi, també de la mà de la UPC, per traure’n l’aigua clara. “Nosaltres no volem participar en cap estudi on participe directament la indústria petroquímica” perquè, diu Josep Maria Torres, això “fa saltar pels aires la independència” dels resultats obtinguts. “Cel Net està per la convivència amb els complexos petroquímics —explica Torres— però sempre que tinguem prou garanties”.

Violeta Tena